

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2015 METŲ LIEPOS, RUGPJŪČIO MĖNESIŲ TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir pilnus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS.....	2
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	2
BK 29 straipsnio, 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 1, 3 dalių taikymas	2
<i>Dėl baudžiamąją atsakomybę pagal BK 229 straipsnį ir 137 straipsnio 1 dalį šalinančių aplinkybių, numatytų BK 29 straipsnyje, 30 straipsnio 1 dalyje, 31 straipsnio 1, 3 dalyse.....</i>	<i>2</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	4
BPK 255, 256 straipsnių, 320 straipsnio 4 dalies ir 386 straipsnio 3 dalies taikymas	4
<i>Dėl kaltinimo keitimo apeliacinės instancijos teisme, dvigubo persekiojimo už tą pačią veiką (non bis in idem) ir draudimo keisti į blogąją pusę (non reformatio in peius) principų laikymosi.....</i>	<i>4</i>
III. CIVILINĖS BYLOS	5
Šeimos teisė	5
<i>Dėl neterminuotos tėvų valdžios ribojimo pagrindų.....</i>	<i>5</i>
Sutarčių teisė	6
<i>Dėl parduodamo daikto kokybės garantijos ir pardavėjo atsakomybės už netinkamos kokybės daikto pardavimą taikymo .....</i>	<i>6</i>
<i>Dėl vekselio kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonės .....</i>	<i>6</i>
<i>Dėl paprastojo vekselio pateikimo apmokėti ir pranešimo dėl vekselio neapmokėjimo pateikimo vekselio davėjui bei laiduotojams pagal vekselį tvarkos .....</i>	<i>7</i>
<i>Dėl darbuotojo civilinės atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą pagrindų ir darbuotojo civilinės atsakomybės sąlygų, jam pažeidus konfidencialumo susitarimą, įrodinėjimo ypatumų .....</i>	<i>7</i>
<i>Dėl valstybinės žemės pardavimo aukciono būdu teisinio reguliavimo ir tokio aukciono kvalifikavimo .....</i>	<i>8</i>
Deliktų teisė	9
<i>Dėl valstybės civilinės atsakomybės už neturtinės žalos, kildinamos iš neteisėtų teisėsaugos institucijų pareigūnų veiksmų baudžiamojo proceso metu, atlyginimą .....</i>	<i>9</i>
Civilinio proceso teisė	10
<i>Dėl atsakovo civilinio procesinio veiksnio neturėjimo procesinių padarinių.....</i>	<i>10</i>
<i>Dėl šalies prašymo dėl apeliacinio skundo nagrinėjimo žodinio proceso tvarka nagrinėjimo ir apskundimo tvarkos.....</i>	<i>10</i>
<i>Dėl bylų, kuriose eismo įvykyje nukentėjęs asmuo reiškia tiesioginį ieškinį draudikui, jurisdikcijos .....</i>	<i>10</i>
<i>Dėl viešojo juridinio asmens nario atstovavimo ir gynimo teisme, teisės inicijuoti apeliacinį procesą ir procesinio dokumento trūkumų šalinimo instituto aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>11</i>
<i>Dėl nukentėjusiojo išlaidų advokato, kuris dalyvavo byloje kaip jo atstovas, paslaugoms apmokėti, patirtų baudžiamajame procese, nutrauktame suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, atlyginimo .....</i>	<i>12</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių rašymo apsirikimų sprendime ištaisymą (CPK 276 straipsnis), aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>13</i>
Bankroto teisė.....	13
<i>Dėl žalos, padarytos juridinio asmens vadovų neteisėtais veiksmais, atlyginimo, kai įmonei iškelta bankroto byla .....</i>	<i>13</i>
Darbo teisė	14
<i>Dėl DK 300 straipsnio 4 dalyje (įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 2013-01-01) įtvirtintų pažeistų darbo teisių gynimo būdų aiškinimo ir taikymo .....</i>	<i>14</i>

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 29 straipsnio, 30 straipsnio 1 dalies, 31 straipsnio 1, 3 dalių taikymas

Dėl baudžiamąją atsakomybę pagal BK 229 straipsnį ir 137 straipsnio 1 dalį šalinančių aplinkybių, numatytų BK 29 straipsnyje, 30 straipsnio 1 dalyje, 31 straipsnio 1, 3 dalyse

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas išaiškino, kad baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės suprantamos kaip dvejų elementų, t. y. veikų, dėl kurių

pašalinama baudžiamoji atsakomybė, ir aplinkybių, kurioms esant pašalinama baudžiamoji atsakomybė už padarytą veiką, derinys. Tam tikrų veikų, formaliai atitinkančių BK nurodytos nusikalstamos veikos požymius, priskyrimo prie nenusikalstamų veikų pagrindas yra vieno iš nusikalstamos veikos požymių – veikos pavojingumo – nebuvimas. Veikos praranda pavojingumą dėl to, kad žala, padaroma tam tikromis aplinkybėmis, keičia padarytos veikos socialinę reikšmę. Tokios aplinkybės, kurioms esant padaryta veika nelaikoma nusikalstama, įvardijamos kaip padarytų veikų teisėtumo sąlygos. Taigi baudžiamosios atsakomybės šalinimo pagrindas yra tai, kad padarytai veikai nebūdingas vienas iš nusikaltimo požymių – veikos pavojingumas.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje baudžiamojoje byloje svarbiausia buvo nustatyti, ar nuteistasis turėjo teisę naudoti šaunamąjį ginklą prieš akivaizdžiai neblaivų automobilio vairuotoją, kuris nepakluso teisėtam policijos reikalavimui sustoti, ir ar nuteistasis padarė nusikalstamą veiką, sunkiai sutrikdydamas automobilio keleiviui sveikatą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Policijos veiklos įstatymas nustato šaunamojo ginklo panaudojimo teisėtumo pagrindus, t. y. kokioms situacijoms esant pateisinamas šaunamojo ginklo naudojimas, tačiau jis nereguliuoja šaunamojo ginklo naudojimo padarinių teisėtumo. Šie klausimai reguliuojami BK 29 straipsnyje. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad padarantis turtinės žalos ir (ar) sutrikdantis sveikatą sulaikantysis turi būti įsitikinęs, jog asmuo, kurį sulaiko, yra padaręs nusikalstamą veiką. Dar viena žalos darymo teisėtumo sąlyga – asmens, padariusio nusikalstamą veiką, aktyvus bandymas išvengti sulaikymo. Nagrinėjamu atveju buvo aktyviai bandoma išvengti teisėto policijos pareigūnų reikalavimo sustoti, tačiau visos nustatytos aplinkybės buvo susijusios tik su bandymu sustabdyti administracinį teisės pažeidimą, o ne nusikalstamą veiką darantį asmenį. Kasatorius teigė, kad teisėtam policijos reikalavimui sustoti nepaklūsęs automobilio vairuotojas savo tyčiniiais veiksmais siekė užvažiuoti ant jį stabdančio policijos pareigūno ir tokie vairuotojo veiksmai turėtų būti vertinami kaip nusikalstama veika bei teisėtas pagrindas panaudoti šaunamąjį ginklą. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad įstatymas (Policijos veiklos įstatymo 25 straipsnio 3 dalis) tokiu atveju suteikia teisę policijos pareigūnams šaunamuoju ginklu sužaloti transporto priemonę (pavyzdžiui, peršauti padangas ar pan.), o ne jos vairuotoją, keleivį ar pašalinį asmenį, ir išaiškino, kad panaudojant šaunamąjį ginklą prieš asmenį reikia vadovautis Policijos veiklos įstatymo 25 straipsnio 1, 2, 4 dalių nuostatomis. Nesant šioje normoje numatytų aplinkybių, policijos pareigūnai, nebūdami įsitikinę, kad panaudojant šaunamąjį ginklą nebus sužaloti asmenys, ginklo naudoti negali ir turi būti pasirengę transporto priemonę sustabdyti kitais galimais būdais. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad svarbiausia yra tai, ar įstatyme nurodyta žala sulaikomam asmeniui proporcinga jo veiksmų pobūdžiui, pavojingumo laipsniui, ar apskritai reikėjo panaudoti fizinę prievartą, sukėlusią sveikatos sutrikdymo padarinius. Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje baudžiamojoje byloje nebuvo išnaudotos visos įmanomos priemonės, kuriomis buvo galima sustabdyti nesustojusį automobilį ir išvengti žalos padarymo, t. y. šaunamojo ginklo panaudojimas buvo neproporcingas daromam teisės pažeidimui. Be to, sunkus sveikatos sutrikdymas buvo padarytas ne automobilį vairavusiam vairuotojui, o jo keleiviui.

Teisėjų kolegija taip pat išaiškino, kad pagal BK 30 straipsnį profesinių pareigų (įstatymuose ar kituose teisės aktuose numatytų asmens funkcijų ar pareigų) vykdymas šalina baudžiamąją atsakomybę tik tada, kai pareigos atliekamos vadovaujantis įstatyme ar kitame teisės akte numatytais sąlygomis ir jas vykdant neperžengiamos įstatymo ar kito teisės akto nustatytos ribos. Taigi BK 30 straipsnyje numatytos baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės vienas esminių požymių yra veiksmų, atliekamų vykdant profesines pareigas, teisėtumas. Įgaliojimų viršijimas yra įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas. Įgaliojimų viršijimas padaromas tik neteisėtu veikimu. Tai paprastai būna veiksmai, kurie nepriklausė kaltininko kompetencijai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nustatčius, jog asmuo turėjo teisę atlikti tam tikrus veiksmus, darančius žalos kito asmens teisėms, laisvėms ar teisėtiems interesams, tačiau jų atlikimas pagal konkrečios situacijos aplinkybes buvo negalimas arba nebuvo būtinas, turėtų būti konstatuojamas kaip įgaliojimų

viršijimas. Šioje byloje pagrįstai nustatyta, kad nuteistasis, panaudodamas šaunamąjį ginklą, viršijo savo įgaliojimus (netinkamai atliko tarnybos pareigas), nes šaunamasis ginklas buvo panaudotas siekiant sudėtingomis automobilio stabdymo sąlygomis (tamsiu paros metu šaudant iš tolimo atstumo į dideliu greičiu žvyrkeliu važiuojantį automobilį) sulaikyti administracinę teisės pažeidimą, o ne nusikalstamą veiką padariusį asmenį.

Be to, kasacinis teismas nurodė, kad pagal BK 31 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė už padarytą veiką pašalinama tik tada, kai nustatomos būtinojo reikalingumo teisėtumo sąlygos: a) pavojus baudžiamąjį įstatymo saugomoms vertybėms turi būti realus ir akivaizdus, b) šis pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis ir c) padaryta žala yra mažesnė už tą, kurios siekta išvengti. Būtinojo reikalingumo instituto esmė ir paskirtis suponuoja būtinybę asmeniui įvertinti daromą žalą ir žalą, kurios siekiama išvengti, bei sąmoningai pasirinkti elgesio variantą, leisiantį padaryti mažesnę žalą. Tai reiškia, kad, siekiant pašalinti pavojų, mažesnė žala turi būti padaroma tyčia. Teisėjų kolegija nustatė, kad nagrinėjamoje byloje nuteistasis, patekęs į situaciją, primenančią būtinąjį reikalingumą, galėjo rinktis savo elgesio būdą, dėl kurio žala nebūtų padaryta nei pavojaus šaltiniui, nei trečiajam asmeniui, todėl būtinojo reikalingumo jo veiksmuose nėra. Nuteistasis, panaudodamas šaunamąjį ginklą, siekė išvengti apsvaigusio asmens pavojingo vairavimo, keliančio pavojų kitiems eismo dalyviams, tačiau jis nenumatė, kad, panaudojus šaunamąjį ginklą, bus padaryta žala automobilio keleiviui, todėl negalėjo įvertinti, ar padaryta žala bus mažesnė nei ta, kurios buvo siekiama išvengti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsižvelgdami į teisės pažeidimo pobūdį, pavojingumą, pažeidėjo elgesį, kitas aplinkybes bei situaciją, policijos patruliai, sulaikydami įtariamą padarius teisės pažeidimą asmenį, turi teisę įstatymo nustatyta tvarka naudoti psichinę, fizinę prievartą ar šaunamąjį ginklą kaip išimtinę poveikio priemonę.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nepripažino byloje esant nuteistojo baudžiamąją atsakomybę pagal BK 229 straipsnį ir 137 straipsnio 1 dalį šalinančių aplinkybių, įtvirtintų BK 29 straipsnyje, 30 straipsnio 1 dalyje, 31 straipsnio 1, 3 dalyse.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-380-942/2015

2. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį proceso įstatymo taikymas

BPK 255, 256 straipsnių, 320 straipsnio 4 dalies ir 386 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl kaltinimo keitimo apeliacinės instancijos teisme, dvigubo persekiojimo už tą pačią veiką (non bis in idem) ir draudimo keisti į blogąją pusę (non reformatio in peius) principų laikymosi

Šioje baudžiamojoje byloje teisėjų kolegija nurodė, kad kaltinime nurodytos veikos faktinės aplinkybės ir jos kvalifikavimas BPK 256 straipsnyje nustatyta tvarka gali būti keičiami ne tik bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, bet ir apeliacinio proceso metu. Perkvalifikuojant nusikalstamas veikas asmens teisė žinoti, kuo yra kaltinamas, yra vertinama iš gynybinės pozicijos. Asmuo turi teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas. Tik žinodamas kaltinimą jis gali tinkamai pasirengti gynybai. Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje nuteistojo teisė pasirengti gynybai nebuvo pažeista, nes apeliacinės instancijos teismas, pakeisdamas (pagal prokurorės prašymą) nuteistojo kaltinime nurodytos veikos kvalifikavimą, pritaikydamas baudžiamąjį įstatymą, numatantį lengvesnį nusikaltimą, prieš tai informavo proceso šalis apie tokią galimybę, suteikė joms teisę pateikti savo nuomonę dėl to ir paliko galimybę ginčyti tokį teismo sprendimą kasacinės instancijos teisme. Teisėjų kolegija išaiškino, kad principas *non bis in idem* platesne procesine prasme reiškia, jog asmuo negali būti persekiojamas dėl to paties pažeidimo pakartotinai, jei pirmajame procese buvo priimtas galutinis sprendimas (išskyrus atvejus dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių). Nagrinėjamu atveju kaltinamasis buvo nuteistas jo veiką perkvalifikuojant pagal įstatymą, numatantį lengvesnį nusikaltimą (t. y. iš BK 228 straipsnio 1 dalies į 229 straipsnį), o

faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės iš esmės nepasikeitė. Tiek kaltinime, tiek nuosprendyje kaltinamajam inkriminuotas to paties Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 23, 25 straipsnių nuostatų pažeidimas – tik kaltinime nurodoma, kad jos buvo pažeistos tyčia, o nuosprendyje – dėl neatsargumo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad perkvalifikavimo į lengvesnį nusikaltimą taisyklės taikymas iš esmės nepažeidžia gynybos teisių, jei perkvalifikuojant veiką tik pašalinami nusikaltimo sudėties požymiai, griežtinantys kaltininko baudžiamąją atsakomybę. Perkvalifikuojant inkriminuojamą veiką pagal kitą BK specialiosios dalies straipsnį (straipsnio dalį), kai pritaikomi kitokie teisiniai požymiai, būtini šią veiką pripažinti nusikalstama, neįtvirtinti kaltinamajame akte nurodytame BK specialiosios dalies straipsnyje (straipsnio dalyje) ir šiame akte nepanaudoti apibūdinant inkriminuojamą veiką, nelaikomi baudžiamojo proceso, o kartu ir principo *non bis in idem* pažeidimu. Be to, kasacinis teismas konstatavo, kad nuteistajam pirminiame kaltinime nurodytos ir pirmosios instancijos teismo nustatytos veikos perkvalifikavimas pagal lengvesnį nusikaltimą neturėtų būti siejamas su už sunkesnę nusikalstamą veiką paskirta bausme, nepriklausomai nuo to, ar ši bausmė jau atlikta, ar – ne. Viena vertus, apeliacinės instancijos teismas, perkvalifikavęs veiką pagal lengvesnį BK straipsnį ir paskirdamas už ją bausmę, vadovavosi tuo, kad nuteistasis pripažintas kaltu už tuos pačius veiksmus, o ne už visiškai naują nusikalstamą veiką, nes faktinės bylos aplinkybės iš esmės nepasikeitė. Kita vertus, veikos perkvalifikavimas ir bausmės paskyrimas vyko tame pačiame (ne pakartotiname) baudžiamajame procese, todėl teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nėra teisinio pagrindo teigti, jog šiuo atveju bausmė buvo paskirta pakartotinai.

Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad nuteistojo teisės skūsti, jo manymu, neteisėtus ir nepagrįstus sprendimus įgyvendinimo garantija yra draudimo keisti sprendimą į blogąją pusę (*non reformatio in peius*) principas, kuris iš esmės reiškia, kad dėl skundo padavimo skundą padavusiam asmeniui negali kilti jokios neigiamos pasekmės – asmens padėtis dėl jo paties paduoto skundo negali būti pabloginama. Priešingu atveju asmens atžvilgiu vykstantis procesas būtų neteisingas (nesąžiningas). Draudimo keisti į blogąją pusę (*non reformatio in peius*) principas įtvirtintas BPK 320 straipsnio 4 dalyje ir 386 straipsnio 3 dalyje. Nagrinėjant bylą teismuose *non reformatio in peius* principo laikomasi visose proceso stadijose. Tiek nagrinėjant bylą apeliacine, tiek kasacine tvarka, tiek ir perdavus bylą iš naujo nagrinėti pirmosios ar apeliacinės instancijos teismui nuteistojo padėtis negali būti bloginama, kai byla nagrinėjama pagal jo skundą, t. y. kai procesas tęsiamas paties nuteistojo iniciatyva. Teisėjų kolegija konstatavo, kad šiuo atveju antrą kartą nagrinėdamas baudžiamąją bylą apeliacine tvarka apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė į tai, kad byla buvo nagrinėjama pagal nuteistojo apeliacinį skundą ir jo padėties nepablogino. Apeliacinės instancijos teismas nuteistajam pagal BK 229 straipsnį paskyrė švelniausią jo padarytos nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusio BK 229 straipsnio sankcijoje numatytą bausmę – teisės dirbti teisėsaugos struktūrose atėmimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-380-942/2015

III. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl neterminuotos tėvų valdžios ribojimo pagrindų

Ieškovas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrius pateikė ieškinį, kuriuo prašė neterminuotai apriboti atsakovės (motinos) valdžią jos dukters atžvilgiu. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo pagrindo (CK 3.180 straipsnis), kai siekiama antrą kartą neterminuotai apriboti tėvų (šios bylos atveju konkrečiai – motinos) valdžią vaiko atžvilgiu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareigos vaikui, o ne teisė į vaiką, todėl atsakovė susigrąžindama tėvų valdžią turėjo suprasti, kad po 11 metų gyvenimo atskirai ji gali susidurti su sunkumais užmegzdama ryšį su vaiku. Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nustatyta, jog atsakovei nepavyko užmegzti kontakto su dukterimi, ji taikė netinkamas auklėjimo priemones, retai su ja bendravo. Be to, atsakovė nesinaudojo jai teikiamomis socialinėmis paslaugomis, kurios turėjo padėti jai geriau suprasti savo, kaip motinos, vaidmenį vaiko gyvenime, išsiaiškinti dukters poreikius ir galimybes juos tinkamai tenkinti, net esant ir ne visai palankioms objektyvioms sąlygoms (mergaitės sveikatos sutrikimai ir gyvenimas kitame nei motina mieste). Būtent šiuos veiksmus ieškovas identifikavo kaip vieną pagrindų atsakovei antrą kartą neterminuotai apriboti tėvų valdžią dukters atžvilgiu. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad šioje byloje atsakovė buvo įtraukta į sprendimų priėmimo procesą, jai buvo siūlomos socialinės paslaugos, ji dalyvavo teismo procesuose (abiejose instancijose buvo paskirti žodiniai procesai), tačiau atsakovė nesugebėjo įrodyti, kad ji supranta dukters poreikius ir ieško būdų, kaip juos geriausiai tenkinti. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas sprendė, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai tenkino ieškinį dėl tėvų (konkrečiai – motinos) valdžios apribojimo ir pagrįstai nustatė pagrindą atsakovei neterminuotai apriboti tėvų valdžią. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad net ir neterminuotai apribojus tėvų valdžią išlieka teisė matytis su vaiku, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams (CK 3.180 straipsnio 3 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-548-915/2015

Sutarčių teisė

Dėl parduodamo daikto kokybės garantijos ir pardavėjo atsakomybės už netinkamos kokybės daikto pardavimą taikymo

Apžvelgiamoje byloje ieškovas prašė priteisti iš atsakovo (pardavėjo) žalos atlyginimą dėl nupirkto netinkamos kokybės dujinio šildymo katilo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas – atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nustatyta, jog ginčo katilą įrengė, sumontavo ir paleido pardavėjas. Kasacinis teismas sprendė, kad atsakovas paleisdamas dujinį katilą turėjo patikrinti, ar vandens kietumas šildymo sistemoje yra tokio lygmens, kokio reikia katilui tinkamai naudoti. Tas faktas, kad vamzdynus plovė pats ieškovas, neatleidžia pardavėjo nuo pareigos patikrinti katilo paleidimo sąlygas, kad būtų galima jį saugiai ir tinkamai naudoti. Aplinkybė, kad atsakovas prieš paleidžiant katilą tikrino vandens minkštumą, nereiškia, kad jis buvo pakankamas, nes dėl vandens netinkamos sudėties katilas per labai trumpą laiką sugedo. Toks katilo montavimo ir paleidimo darbų (ne)atlikimas pirmosios instancijos teismo tinkamai kvalifikuotas kaip netinkamos kokybės prekės pardavimas. Kadangi parduotas daiktas – dujinis katilas – dėl gedimo nebegalėjo būti naudojamas pagal paskirtį, tai kasacinis teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas taikė proporcingą pažeistų pirkėjo teisių gynimo būdą, nustatytą CK 6.363 straipsnio 8 dalyje (redakcija, galiojusi iki 2013 m. gruodžio 19 d. įstatymo NR. XII-700). Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nusprendė panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-446-706/2015

Dėl vekselio kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonės

Ieškovas prašė pripažinti negaliojančiu dėl suklydimo išduotą vekselį ir jo pagrindu padarytą notaro vykdomąjį įrašą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino iš dalies, nes sprendė, kad prievolė, kurios įvykdymas buvo užtikrintas ginčo vekseliu, pasibaigė tinkamu

įvykdymu, todėl vekselio turėtojas nesąžiningai ir nepagrįstai pateikė prašymą notarui išduoti vykdomąjį įrašą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad svarbi šią bylą nagrinėjusių teismų nustatyta ir įvertinta faktinė aplinkybė, jog ginčo vekselis buvo išrašytas Tarpusavio skolų suderinimo akte nurodytų skolų sumokėjimui užtikrinti. Vekselis, atlikdamas sandorio įvykdymo užtikrinimo funkciją, kaip su pagrindine prievole (sandoriu) susijusi papildoma prievolė, galioja iki tol, kol nėra įvykdyta pagrindinė prievolė. Jei kyla ginčas dėl pagrindinės prievolės įvykdymo ir teismas nustato, kad pagrindinė prievolė įvykdyta (skola gražinta, mokėjimas atliktas, daiktas perduotas ar kt.), tai ši aplinkybė yra teisinis pagrindas, dėl kurio vekselis, kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonė, netenka galios. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad konstatavę, jog Tarpusavio atsiskaitymų suderinimo aktu suderinta skola sumokėta, teismai turėjo pagrindą pripažinti, jog vekselis atliko savo funkciją ir atsakovė (vekselio gavėja) nebeteko teisės reikalauti sumokėti jame nurodytą sumą, t. y. gauti dvigubą skolos apmokėjimą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas paliko bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433-378/2015

Dėl paprastojo vekselio pateikimo apmokėti ir pranešimo dėl vekselio neapmokėjimo pateikimo vekselio davėjui bei laiduotojams pagal vekselį tvarkos

Ieškovai prašė panaikinti notaro išduotą vykdomąjį įrašą pagal vekselį ir pripažinti, kad skola atsakovui pagal vekselį sumokėta. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad vekselio turėtojas nesilaikė Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo (toliau – ĮPVĮ) 40 straipsnyje nustatytos vekselio pateikimo apmokėti tvarkos. Apžvelgiamoje byloje kilo teisinis klausimas, ar pagal ĮPVĮ 40 straipsnio 1 dalies nuostatas, tais atvejais, kai už vekselio davėją laiduoja kiti asmenys, vekselio turėtojas privalo pateikti vekselį apmokėti tik vekselio davėjui, ar vekselio davėjui ir laiduotojams.

Kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai vekselis yra naudojamas kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonė, asmenys, kurie už vekselį pasirašiusį asmenį laidavo, padarydami apie tai įrašą vekselyje, užtikrina, jog vekselį pasirašęs asmuo įvykdys savo prievolę. Dėl to prievolė pagal vekselį pirmiausia kyla vekselio mokėtojui (šiuo atveju vekselio davėjui). Kasacinis teismas konstatavo, kad kai vekselis pateikiamas apmokėti jo davėjui, o jis šios pareigos neįvykdo, pareiga apmokėti vekselį atsiranda laiduotojui. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad vekselio turėtojas, pateikęs vekselį apmokėti mokėtojui ir šiam jo neapmokėjus, privalo apie neapmokėtą vekselį pranešti laiduotojams, tačiau tokiu atveju neturi pareigos atskirai pateikti vekselį apmokėti laiduotojui, nes laiduotojo solidarioji pareiga kyla vekselio mokėtojui neįvykdžius prievolės. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-449-378/2015

Dėl darbuotojo civilinės atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą pagrindų ir darbuotojo civilinės atsakomybės sąlygų, jam pažeidus konfidencialumo susitarimą, įrodinėjimo ypatumų

Ieškovas prašė iš atsakovų priteisti žalą, padarytą komercinės paslapties atskleidimu ir nesąžiningos konkurencijos veiksmais. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad žala kilo dėl atsakovo (darbuotojo) neteisėtų veiksmų, ir tenkino ieškinio dalį, priteisdamas 5974,26 Eur žalos atlyginimo ir 5 proc. dydžio metines palūkanas. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria tenkinta ieškinio dalis.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 1.116 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas pagrindas kilti darbuotojo, atskleidusio komercinę paslaptį, sutartinei civilinei atsakomybei. Šiuo atveju taip pat taikytina Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 4 dalis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad iš Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 4 dalies matyti, jog joje įtvirtinta taisyklė – draudimo naudoti komercinę paslaptį sudarančią informaciją apimtis laiko atžvilgiu (ne mažiau kaip vienerius metus nuo darbo ar kitokių sutartinių santykių pasibaigimo) – taikytina: 1) asmenims, turintiems sutartinių santykių su ūkio subjektu, t. y. konkrečiai apibrėžtam subjektų ratui. Sutartiniai santykiai gali būti atsiradę tiek darbo, tiek kitokios sutarties pagrindu, pavyzdžiui, autorinės, paslaugų teikimo, mokymo, apskaitos vykdymo, audito atlikimo, teisinių paslaugų teikimo ir kt. Komercinę paslaptį sudaranti informacija gali būti tokiam asmeniui perduota, suteikta ar dėl jo sutartinės veiklos kitu būdu tapti žinoma; 2) įstatymuose ar sutartyje nesant nustatyto kitokio termino ir (ar) jo skaičiavimo. Kasacinis teismas sprendė, kad atsakovas patenka į pirmiau nurodytų subjektų ratą (su ieškovu jis buvo sudaręs darbo sutartį, taip pat konfidencialumo susitarimą), be to, į darbo sutartį įtrauktame konfidencialumo susitarime draudimo galiojimo terminas po darbo teisinių santykių pasibaigimo šalių nebuvo aptartas, o Darbo kodekse (*inter alia*, 47, 235 straipsniuose, reglamentuojančiuose su komercine paslaptimi susijusius klausimus) kitoks terminas ir (ar) jo skaičiavimas nenustatytas.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad sprendžiant, ar netiesioginis priežastinis ryšys tarp darbuotojo neteisėtų veiksmų (sutartinių įsipareigojimų dėl konfidencialumo pažeidimo) ir ieškovo patirtos žalos nėra pernelyg nutolęs, be kita ko, turi būti įvertinta, ar konfidencialumo susitarimas šalių buvo diskutuotas ir aptartas sudarant sutartį, ar ši sutarties sąlyga nėra siurprizinė, kad jos vykdymas prisiimtas kaip savanoriškas sutartinis įsipareigojimas. Tai gali rodyti, kad reikalavimai išsaugoti informaciją darbuotojui iš anksto žinomi, o šios pareigos nesilaikymo padarinius galima aiškiai numatyti. Atskleisti duomenys apie įmonės klientus ir su jais susijusi informacija gali sukelti tokius neigiamus nukentėjusiai įmonei padarinius kaip visų ar dalies klientų praradimas, perviliojimas, dalies užsakymų perėmimas, o tai tiesiogiai susiję su šios įmonės įplaukų sumažėjimu. Tokie padariniai gali būti vertinami kaip pakankamai susiję su sutarties pažeidimu, jeigu nėra didelio laiko tarpo. Jeigu reikalaujama atlyginti nuostolius, kurie atsirado per Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje nustatytą laiką – nuo neteisėtų veiksmų atlikimo nepraėjus net vieneriems metams – tai turi būti vertinama, ar konkurencijos santykių prasme konfidenciali informacija tokį laiko tarpą gali būti laikoma aktualia (naudinga, nepasenusia), t. y. vis dar saugotina kaip vertinga panaudoti, padedanti įgyti konkurencinį pranašumą ar gauti (ne)tiesioginės naudos. Atsižvelgdamas į nurodytus išaiškinimus, kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju netiesioginis priežastinis darbuotojo neteisėtų veiksmų (sutartinių įsipareigojimų pažeidimo) ir ieškovo patirtos žalos ryšys šiuo atveju nelaikytinas pernelyg nutolusiu, nes konfidencialumo pareiga ir jos apimtys yra aiškios, nustatytos sutartimi, jos tikslai aiškūs ir darbuotojui turi būti suvokiami, o neteisėto duomenų panaudojimo padariniai nesunkiai numatomi ir atsirado per nedidelį laiko tarpą. Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria ieškovui priteistas iš atsakovo (darbuotojo) žalos atlyginimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-421-695/2015

Dėl valstybinės žemės pardavimo aukciono būdu teisinio reguliavimo ir tokio aukciono kvalifikavimo

Aukciono laimėtoja pripažinta ieškovė teigė, kad turto pardavėja (atsakovė) po valstybinės žemės sklypų pardavimo aukciono būdu paskelbimo ir pasiūlymų pateikimo neturėjo teisės atsisakyti parduoti daiktą. Šioje byloje kilo ginčas dėl specialaus aukciono sampratos, t. y. ar valstybei priklausančio žemės sklypo pardavimas aukciono būdu gali būti kvalifikuojamas kaip specialus aukcionas CK 6.423 straipsnio prasme, kurio metu daikto pardavėjas turi teisę daiktą, dėl

kurio skelbiamas aukcionas, atsiimti bet kada. Pirmosios instancijos teismas ieškinį dėl turto pirkimo–pardavimo sutarčių pripažinimo sudarytomis ir administracinių aktų panaikinimo atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – patenkino iš dalies.

Nei CK, nei kiti įstatymai neapibrėžia, koks aukcionas laikomas specialiuoju CK 6.423 straipsnio prasme. Įstatyme nėra apibrėžti kriterijai, leidžiantys kvalifikuoti specialųjį aukcioną. Kasacinio teismo nuomone, aukcionas kaip specialus galėtų būti kvalifikuojamas tiek pagal pardavimo aukciono būdu objektą, tiek pagal specifinę ar specialią aukciono organizavimo ir vedimo tvarką, tiek pagal kitas reikšmingas aplinkybes, leidžiančias konkretų aukcioną kvalifikuoti kaip specialų. Pažymėtina, kad specialiuoju aukcionu taip pat galėtų būti laikomas ir toks aukcionas, kai jo organizatorius iš anksto nurodo pasiliekančią sau teisę bet kada atsiimti daiktą iš aukciono. Kasacinis teismas konstatavo, kad specifinė valstybinės žemės sklypo pardavimo aukciono būdu tvarka, būtinumas tikrinti tokio pardavimo teisėtumą, valstybinės žemės perleidimo santykių įstatyminio reglamentavimo tikslai lemia poreikį leisti atsiimti valstybinės žemės sklypą iš aukciono bet kada. Tai sudaro pagrindą valstybinės žemės sklypo pardavimo aukcioną kvalifikuoti kaip specialų aukcioną CK 6.423 straipsnio prasme, o tokiu atveju pagal CK 6.423 straipsnį valstybinės žemės sklypą iš aukciono galima atsiimti bet kada. Kasacinis teismas, konstatavęs turto pardavėjos diskrecijos teisę atsiimti daiktą iš specialaus aukciono, nusprendė panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-471-611/2015

Deliktų teisė

Dėl valstybės civilinės atsakomybės už neturtinės žalos, kildinamos iš neteisėtų teisėsaugos institucijų pareigūnų veiksmų baudžiamojo proceso metu, atlyginimą

Apžvelgiamoje byloje spręstas klausimas dėl neturtinės žalos atlyginimo ir jos dydžio už laikotarpį, per kurį ieškovui buvo neteisėtai taikomi atidavimas į psichikos sveikatos priežiūros įstaigą ir suėmimas nepradedant priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo proceso, taip pat už per ilgai užtrukusį procesą, kurio trukmę lėmė nepradėtas nurodytų priemonių taikymo procesas asmeniui, kuriam buvo nustatyta psichinė liga, dėl kurios jis negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą iš naujo, sprendė ieškovui iš Lietuvos valstybės priteisti 1158,48 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintas reglamentavimas nustato, jog tais atvejais, kai ikiteisminio tyrimo metu ar nagrinėjant bylą teisme nustatoma, kad asmeniui po nusikalstamos veikos padarymo sutriko psichika ir dėl to jis negali suvokti savo veiksmų esmės ir jų valdyti, bendra tvarka pradėtas procesas tampa priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesu, ir priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo klausimas turi būti sprendžiamas remiantis specialiosiomis, būtent šių priemonių taikymo procesui nustatytomis, taisyklėmis. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju yra pagrindas pripažinti, jog teismas, nepradėdamas priverčiamųjų medicinos priemonių skyrimo proceso po to, kai buvo gauta ekspertų išvada apie ieškovo sveikatos būklę, ir tęsdamas jo buvimo laiką Rokiškio psichiatrijos ligoninėje bei kardomosios priemonės – suėmimo terminus, pažeidė baudžiamojo proceso normas, ir dėl šio pažeidimo užtruko baudžiamasis procesas, kurio metu buvo suvaržytos ieškovo teisės. Esant įstatyme nustatytiems pagrindams laiku nepradėjus priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo proceso, valstybės institucijų, organizuojančių baudžiamąjį procesą, elgesys neatitiko baudžiamojo proceso teisės normų reikalavimų, taip pat buvo pažeista pareigūnų bendroji rūpestingumo pareiga bei bendroji pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai, ir dėl šių pažeidimų buvo pažeista ieškovo teisė į kuo trumpiausią procesą, nes laiku pradėjus minėtų priemonių taikymo procedūras teismas būtų privalėjęs išspręsti klausimą, ar yra įrodyta, kad šis asmuo padarė baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad tokios sveikatos

būklės asmens galimybės asmeniškai ginti savo teises baudžiamajame procese yra suvaržytos dėl jo paties būklės. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas nusprendė pakeisti apeliacinės instancijos teismo sprendimą, priteisiant 6000 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423-378/2015

Civilinio proceso teisė

Dėl atsakovo civilinio procesinio veiksnio neturėjimo procesinių padarinių

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas atsakovo atsiliiepimo į atskirąjį skundą argumentą, kad ieškinys pareikštas netinkamam atsakovui, nes filialas gali būti tik jį įsteigusio juridinio asmens atstovas, bet ne savarankiška bylos šalis, įvertino kaip neturintį teisinės reikšmės teisingam bylos išsprendimui ir jo nenagrinėjo.

CK 2.53 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad juridinio asmens filialas nėra juridinis asmuo. Šioje teisės normoje taip pat įtvirtinta, kad filialas atsako pagal juridinio asmens prievoles. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad į filialo turtą gali būti nukreiptas pagrindinės įmonės skolų išieškojimas, tačiau ši nuostata negali būti aiškinama priešingai CPK 38 straipsnio 1 dalyje įtvirtintoms civilinio procesinio veiksnio taisyklėms. Ginčo atveju jau ieškinio priėmimo stadijoje paaiškėjo, kad atsakovas (juridinio asmens filialas) negali būti tinkamu atsakovu civilinėje byloje, nes neturi civilinio procesinio veiksnio. Tik civilinį procesinį veiksnumą turintis asmuo gali įgyvendinti savo teises teisme. Dėl to ieškinys turėjo būti pareikštas ne filialui, o pagrindinei įmonei. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas pakeitė bylą nagrinėjusių teismų sprendimus ir nutraukė bylą CPK 293 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-450-469/2015

Dėl šalies prašymo dėl apeliacinio skundo nagrinėjimo žodinio proceso tvarka nagrinėjimo ir apskundimo tvarkos

Kasatoriaus nuomone, apeliacinės instancijos teismas pažeidė jo teisę skusti nutartį dėl bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme tvarkos, kadangi prašymas apeliacinį skundą nagrinėti žodinio proceso tvarka turėjo būti išnagrinėtas iki apeliacinės bylos nagrinėjimo iš esmės pradžios ir turėjo būti suteikta teisė šiuo klausimu priimtą nutartį apskusti kasacine tvarka.

Atsižvelgdamas į tai, kad pagal CPK 321 ir 322 straipsnių nuostatas apeliacinio skundo nagrinėjimo tvarkos pasirinkimas yra bylą nagrinėjančio teismo diskrecijos teisė, bei į tai, jog CPK tiesiogiai neįtvirtina šalių teisės skusti teismo nutartį, kuria netenkinamas šalies prašymas dėl apeliacinio skundo nagrinėjimo žodinio proceso tvarka, kasacinis teismas konstatavo, kad tokia nutartis neužkerta kelio tolesnei bylos eigai ir pagal CPK 334 straipsnio 1 dalį ji negali būti skundžiama atskiruoju skundu, atitinkamai – ir kasacine tvarka (CPK 340 straipsnio 1 dalis, 341 straipsnis). Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas teisėtai ir pagrįstai ta pačia nutartimi išsprendė prašymą dėl apeliacinio skundo nagrinėjimo tvarkos ir bylą iš esmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-436-611/2015

Dėl bylų, kuriose eismo įvykyje nukentėjęs asmuo reiškia tiesioginį ieškinį draudikui, jurisdikcijos

Ieškovas, siekdamas prisiteisti žalos atlyginimą iš užsienio valstybėje eismo įvykį, kurio metu buvo apgadinta jo transporto priemonė, sukėlusio vairuotojo civilinę atsakomybę apdraudusio draudiko, pareiškė draudikui ieškinį pagal savo buveinės vietą – Vilniaus miesto apylinkės teisme.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė priimti ieškinį kaip neteismingą. Apžvelgiamoje byloje kilo teisės klausimas dėl užsienio valstybėje įvykusio eismo įvykio metu nukentėjusio asmens teisės pareikšti draudikui, įsteigtam kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, tiesioginį ieškinį dėl eismo įvykio metu padarytos žalos atlyginimo priteisimo teisme pagal savo nuolatinę gyvenamąją (juridiniams asmenims – nuolatinio buvimo) vietą ir šios teisės įgyvendinimo prielaidų.

Kasacinis teismas nurodė, kad 2000 m. gruodžio 22 d. Europos Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo (toliau – Reglamentas Nr. 44/2001) 9 straipsnio 1 dalies b punktas skiriasi nuo bendrosios jurisdikcijos taisyklės, nes nustato ne atsakovo, o ieškovo nuolatinės gyvenamosios (nuolatinio buvimo) vietos teismų jurisdikciją (*forum actoris* principas). Tačiau teisė naudotis šia jurisdikcijos taisykle suteikiama ne visiems subjektams – reglamentas apibrėžia konkretų asmenų, kurie turi teisę naudotis Reglamento Nr. 44/2001 9 straipsnio 1 dalies b punkte išdėstytomis jurisdikcijos taisyklėmis, ratą, tokiu būdu nepaneigiant bendrosios atsakovo nuolatinė gyvenamąją (nuolatinė buvimo) vietą pagrįstos teisingumo taisyklės. Taigi Reglamento Nr. 44/2001 9 straipsnio 1 dalies b punktas suteikia apsaugą ne visiems subjektams, bet tik tam tikriems draudimo teisinių santykių dalyviams, kurie yra konkrečiai įvardyti aptariamoje teisės normoje, – draudėjui, apdraustajam ir naudos gavėjui. Tai iš esmės reiškia, kad ieškovas, jeigu jis yra draudėjas, apdraustasis arba naudos gavėjas, šių teisės normų pagrindu turi teisę pasirinkti, kurios valstybės teismui bus paduotas ieškiny: atsakovo ar ieškovo nuolatinės gyvenamosios (nuolatinio buvimo) vietos teisme. Tačiau kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad draudėjas, apdraustasis arba naudos gavėjas nėra vieninteliai subjektai, kuriems suteikta didesnė jurisdikcinė apsauga: Reglamento Nr. 44/2001 9 straipsnio 1 dalies b punktas sistemiskai koreliuoja su kita panašia šio teisės akto nuostata – 11 straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad Reglamento Nr. 44/2001 8, 9 ir 10 straipsniai taikomi nukentėjusiosios šalies tiesiogiai draudikui iškeltois byloms, jeigu tokios tiesioginės bylos yra leidžiamos. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nepaisant aptariamose teisės normose nustatyto giminingo jurisdikcijos taisyklių teisinio reglamentavimo, esama tam tikrų šių teisės normų skirtumų. Esminis skirtumas tarp Reglamento Nr. 44/2001 9 straipsnio 1 dalies b punkto, apsaugančio draudėją, apdraustąjį ir naudos gavėją, ir 11 straipsnio 2 dalies, suteikiančios apsaugą nukentėjusiam asmeniui, yra tas, jog pirmosios teisės normos taikymui reglamente nenustatyta jokių papildomų sąlygų, o antrosios teisės normos taikymo galimybė siejama su jos įtvirtinimu viename ar kitame teisės akte („jeigu tokios tiesioginės bylos yra leidžiamos“). Kasacinis teismas nurodė, kad Reglamento Nr. 44/2001 11 straipsnio 2 dalis nukreipia, atsižvelgiant į aplinkybę, jog Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Reglamentas „Roma II“) šiam teisės aktui suteikia pirmenybę, į 1971 m. Hagos konvenciją dėl eismo įvykiams taikytinos teisės, kurios 9 straipsnis, taikomas su 3 straipsniu, nustato tiesioginio ieškinio galimybę, jei tai leidžia valstybės, kurioje įvyko eismo įvykis, teisė. Atsižvelgdamas į tai, kad Jungtinės Karalystės teisinėje sistemoje tiesioginio ieškinio galimybė yra nustatyta, kasacinis teismas padarė išvadą, kad abu žemesnės instancijos teismai neteislingai taikė Reglamento Nr. 44/2001 normas, reglamentuojančias nukentėjusio asmens tiesioginio ieškinio draudikui institutą. Dėl to kasacinis teismas panaikino nurodytas teismų nutartis ir perdavė pirmosios instancijos teismui iš naujo spręsti ieškinio priėmimo klausimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-248/2015

Dėl viešojo juridinio asmens nario atstovavimo ir gynimo teisme, teisės inicijuoti apeliacinį procesą ir procesinio dokumento trūkumų šalinimo instituto aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas skundžiama nutartimi nutraukė apeliacinį procesą pagal suinteresuoto asmens (skolininkės) atskirąjį skundą tuo pagrindu, kad jos

vardu atskirąjį skundą surašė ir teismui pateikė asmuo (viešoji įstaiga), kuris negali būti jos atstovu, nors pirmosios instancijos teisme šiam asmeniui buvo leista atstovauti jos interesams.

Tam, jog asociacija ar kitas viešasis juridinis asmuo galėtų savo nariams atstovauti teisme pagal CPK 56 straipsnio 1 dalies 6 punktą, tokio asmens įstatuose nustatyta teisė atstovauti savo nariams turi būti vienas iš asociacijos ar kito viešojo juridinio asmens veiklos tikslų, t. y. kaip pagalbinis tikslas siekiant pagrindinių asociacijos ar viešojo juridinio asmens veiklos tikslų. Galimybė tokiai asociacijai ar kitam viešajam juridiniam asmeniui atstovauti savo nariams teisme siejama su asociacijos ar kito viešojo juridinio asmens pagrindinių tikslų, kuriems jie įsteigti, įgyvendinimu, ir tik tiek, kiek tai susiję su šių pagrindinių tikslų įgyvendinimu. Kasacinis teismas konstatavo, kad asociacija ar kitas viešasis juridinis asmuo, kurių vienintelis veiklos tikslas yra savo narių konsultavimas ir jų interesų atstovavimas teisme ginant bet kokius jų interesus, negali būti laikomi tinkamais atstovais, turinčiais teisę atstovauti savo nariams pagal CPK 56 straipsnio 1 dalies 6 punktą, nes atstovavimas teisme nėra skirtas kitiems asociacijos tikslams pasiekti.

Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad kai byloje dalyvaujantis asmuo remiantis CPK nuostatomis turi teisę paduoti apeliacinį skundą, tačiau skundą pasirašo ir paduoda tokio asmens atstovas, kuris negali atstovauti to asmens teisme (tos instancijos teisme), taikomas apeliacinio skundo trūkumų šalinimo institutas (CPK 115 straipsnio 2 dalis, 316 straipsnis), o prasidėjęs apeliacinis procesas negali būti nutraukiamas vien dėl atstovavimo trūkumų. Atsižvelgdamas į tai, kad viešoji įstaiga, kurios vienintelis veiklos tikslas yra teikti nariams teisinės konsultacijas ir atstovauti jiems ginant jų interesus teisme, negalėjo būti tinkama suinteresuoto asmens atstove teisme, kasacinis teismas nusprendė grąžinti bylą apeliacinės instancijos teismui spręsti apeliacinio skundo trūkumų šalinimo klausimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-461-611/2015

Dėl nukentėjusiojo išlaidų advokato, kuris dalyvavo byloje kaip jo atstovas, paslaugoms apmokėti, patirtų baudžiamajame procese, nutrauktame suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, atlyginimo

Apžvelgiamoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė nagrinėti ieškovo reikalavimą dėl turtinės žalos, susijusios su teisinės pagalbos išlaidomis baudžiamajoje byloje, priteisimo, nes, teismų nuomone, civilinio ieškovo baudžiamajo proceso metu turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas negali būti sprendžiamas civilinėje byloje, bet turėtų būti svarstomas baudžiamajo proceso tvarka.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad tuo atveju, kai baudžiamasis procesas yra nutraukiamas suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, nukentėjusiojo išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo klausimas nėra sprendžiamas baudžiamajo proceso tvarka, taip pat ir nuosprendžio vykdymo stadijoje BPK 361 straipsnio nustatyta tvarka. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad pripažintina galimybė civilinio proceso tvarka reikšti reikalavimą dėl nukentėjusiojo bylinėjimosi (konkrečiai – atstovavimo) išlaidų, turėtų baudžiamajame procese, kuris buvo nutrauktas suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui. Atsižvelgdamas į tai, kad klausimas dėl nukentėjusiojo išlaidų advokato, kuris dalyvavo byloje kaip jo atstovas, paslaugoms apmokėti, patirtų baudžiamajame procese, nutrauktame suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, atlyginimo šią bylą nagrinėjusiuose teismuose nebuvo sprendžiamas, kasacinis teismas nusprendė grąžinti šią bylos dalį pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-456-684/2015

Dėl teisės normų, reglamentuojančių rašymo apsirikimų sprendime ištaisymą (CPK 276 straipsnis), aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nutartimi atmetė ieškovės prašymą dėl rašymo apsirikimo ištaisymo, nes, teismo nuomone, kadangi ieškovė neskundė pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriame galimai padaryta klaida vėliau buvo „perkelta“ ir į apeliacinės instancijos teismo sprendimą, apeliacinės instancijos teismas negali priimti dėl apeliantės (atsakovės) blogesnio sprendimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK nėra specialių normų, reglamentuojančių situacijas, kai pirmosios instancijos teismas sprendime padaro aiškią aritmetinę klaidą ar rašymo apsirikimą, tačiau jų savo iniciatyva ar byloje dalyvaujančių asmenų prašymu neištaiso (*inter alia*, tais atvejais, kai patys byloje dalyvaujantys asmenys tos klaidos ištaisyti neprašo), o apeliacinės instancijos teismas pakeičia tą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kurioje padaryta aiški aritmetinė klaida ar rašymo apsirikimas, tačiau neištaisydamas šios klaidos ar apsirikimo, juos „perkelia“ į savo sprendimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad tokiais atvejais aritmetinių klaidų ar rašymo apsirikimų taisymas pirmosios instancijos teismo nutartimi negalimas, nes taip būtų taisomas teismo sprendimas ar jo dalis, dėl kurio yra priimtas kitas – apeliacinės instancijos teismo sprendimas. Todėl tokio pobūdžio klaidos ar rašymo apsirikimai laikytini apeliacinės instancijos teismo aritmetinėmis klaidomis ir rašymo apsirikimais, kurie taisytini CPK 276 straipsnyje nustatyta tvarka apeliacinės instancijos teismo – paties teismo iniciatyva ar byloje dalyvaujančių asmenų prašymu. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad toks klaidų ištaisymas teismo iniciatyva, kai dėl to nėra šalies prašymo ar skundo, nelaikytinas teismo kompetencijos ribų peržengimu ar blogesnio sprendimo apeliantui priėmimu, kai klaidų ištaisymą atlieka apeliacinės instancijos teismas nesant dėl to pateikto apelianto prašymo. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria atmetas ieškovės prašymas dėl rašymo apsirikimo ištaisymo, panaikino ir apeliacinio teismo sprendime ištaisė rašymo apsirikimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. rugpjūčio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-368-969/2015

Bankroto teisė

Dėl žalos, padarytos juridinio asmens vadovų neteisėtais veiksmais, atlyginimo, kai įmonei iškelta bankroto byla

Ieškovas bankrutuojančios įmonės administratorius prašė priteisti solidariai iš buvusių įmonės vadovų (atsakovų) nuostolių, patirtų dėl netinkamo įmonės buhalterinės apskaitos tvarkymo, turto ir dokumentų bankroto administratoriui neperdavimo, atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinio dalį ir priteisė ieškovui iš paskutinio įmonės vadovo žalą atlyginimą. Apeliacinės instancijos teismas sprendimą pakeitė, nes nesutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu, kad civilinė atsakomybė taikytina tik paskutiniam įmonės vadovui, ir ieškovui priteisė solidariai iš visų atsakovų žalą atlyginimą.

Kasacinis teismas nurodė, kad įstatyme nustatytos pareigos tik bankroto bylos iškėlimo metu vadovavusiam asmeniui perduoti dokumentus ir turtą bankroto administratoriui įtvirtinimas (Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 10 straipsnio 4 dalies 6 punktas ir 7 dalies 2 punktas) savaime neatima teisės bendrovei reikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo ir ankstesniems bendrovės vadovams, jei jie savo vadovavimo laikotarpiu neteikė privalomosios finansinės atskaitomybės ir (arba) tinkamai neperdavė dokumentų naujam įmonės vadovui ne dėl įmonės kaltės. Skirtingais laikotarpiais vadovavusiems bendrovės vadovams gali atsirasti civilinė atsakomybė už įmonės dokumentų ir turto neperdavimą bendraisiais pagrindais. Ši pareiga kildintina iš CK 2.87 straipsnio 1 dalies, taip pat iš specialiųjų Akcinių bendrovių ir Buhalterinės apskaitos įstatymų nuostatų. Tais atvejais, kai žala padaryta per konkretaus vadovo įgaliojimų laikotarpį jam pažeidus minėtas

imperatyviausias įstatymų nuostatas, atsakomybė kyla savarankiškais pagrindais, kitaip nei specifinė dokumentų bankroto administratoriui neperdavusio vadovo atsakomybė pagal ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 6 punktą ir 7 dalies 2 punktą.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad solidariosios atsakomybės taisyklė deliktinės atsakomybės kontekste taikoma tik tuo atveju, jei nėra protingo pagrindo priskirti jos atskiras dalis konkrečioms asmenims. Kasacinis teismas pažymėjo, kad būtent atsakovai (buvę įmonės vadovai) turi pareigą įrodyti, jog žala nėra bendra. Jei atsakovai įrodys, kad toks pagrindas yra (kad jų veiksmai lemia tik dalį žalos arba nesusiję su žalos atsiradimu), atsakomybė bus dalinė arba išvis nebus taikoma. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ginčo atveju prievolės solidarumo prezumpcijai kilti gali pakakti ir savarankiškų, nesuderintų atsakovų veiksmų, tačiau sukėlusią bendrą žalą (objektyvaus bendrininkavimo). Kasacinis teismas išaiškino, jeigu teismas nustatytų, kad atsakovai atliko savarankiškus neteisėtus veiksmus – kiekvienas atskirai neteikė finansinės atskaitomybės ataskaitų, netinkamai organizavo dokumentų saugojimą, tinkamai neperdavė dokumentų, šie veiksmai galėtų būti kvalifikuojami kaip sukėlę bendrą žalą – įmonės turto ir dokumentų praradimą, kai negalima nustatyti, kuri dokumentų dalis, o jais remiantis – ir koks konkretus turtas, buvo prarasti konkrečiaus atsakovo. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad solidariosios deliktinės atsakomybės alternatyviųjų priežasčių atveju priežastinis žalą padariusių asmenų veiksmų ir žalos ryšys preziumuojamas, o atsakovams tenka įrodinėjimo pareiga paneigti šią prezumpciją. Pažymėtina, kad priežastinio ryšio prezumpcija galioja tik alternatyviųjų priežasčių atveju, t. y. tik tuo atveju, jei negalima nustatyti, kurio iš atsakovų veiksmai buvo vienintelė žalos atsiradimo priežastis. Kad įsigaliotų priežastinio ryšio prezumpcija alternatyviųjų priežasčių atveju, turi būti nustatytos šios aplinkybės: 1) du ar daugiau asmenų savo neteisėtais veiksmais sukėlė riziką, kuri teisiškai gali būti priskirta jiems, ir ji, tikėtina, lėmė žalos atsiradimą; 2) žala galėjo atsirasti dėl kiekvieno iš jų veiksmų; 3) dėl kurio konkrečiai veiksmų žala atsirado, negalima nustatyti. Kiekvienas potencialiai žalą padariusių asmenų gali išvengti atsakomybės, įrodydamas, kad žala atsirado dėl kito asmens veiksmų. Ši taisyklė taikoma siaurai, kai ne dėl ieškovo kaltės objektyviai neįmanoma įrodyti buvus teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį tarp konkrečiaus atsakovo veiksmų ir žalos atsiradimo. Ši prezumpcija negalima, jei neaišku, ar atsakovas iš viso atliko neteisėtus veiksmus. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus bei į tai, kad įrodymai, pagrindžiantys atsakovų bendrus veiksmus, apeliacinės instancijos teismo surinkti pažeidžiant šalių įrodinėjimo pareigą ir teismo įrodymų rinkimo *ex officio* taisykles, kasacinis teismas panaikino šio teismo nutartį ir jam perdavė bylą nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015

Darbo teisė

Dėl DK 300 straipsnio 4 dalyje (įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 2013-01-01) įtvirtintų pažeistų darbo teisių gynimo būdų aiškinimo ir taikymo

Ieškovė prašė pripažinti jos atleidimą iš darbo neteisėtu, priteisti vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką ir neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas pripažino ieškovės atleidimą iš darbo neteisėtu ir priteisė vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl DK 300 straipsnio 4 dalyje (įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 2013-01-01) įtvirtintų pažeistų darbo teisių gynimo būdų aiškinimo ir taikymo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad darbuotojų, atleistų iš darbo pagal DK 129 straipsnį ar 136 straipsnio 1 dalies 6 punktą, atleidimą teismui pripažinus neteisėtu, taikant DK 300 straipsnio 4 dalį, DK 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išėtinė išmoka priteistina tik tais atvejais, kai ji atleidžiamam darbuotojui neteisėtai nebuvo išmokėta. Tais atvejais, kai atleidžiant darbuotoją pagal DK 129 straipsnį ar 136 straipsnio 1 dalies 6 punktą jam išmokama DK 140 straipsnio 1 dalyje

nustatyto dydžio išeitinė išmoka, vėliau, teismui pripažinus tokį atleidimą neteisėtu ir taikant DK 300 straipsnio 4 dalį, išeitinė išmoka pakartotinai nepriteisiama – t. y. priteisiamas tik vidutinis darbo užmokestis už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo iki teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos arba darbo užmokesčio skirtumas už šį laikotarpį, jeigu darbuotojas buvo įsidarbinęs kitoje darbovietėje. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad tokiais atvejais darbuotojui priteisiama vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo iki teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos arba darbo užmokesčio skirtumo už šį laikotarpį, jeigu darbuotojas buvo įsidarbinęs kitoje darbovietėje, suma nemažinama atleidžiant darbuotoją jam išmokėtos DK 140 straipsnio 1 dalyje nustatyto dydžio išeitinės išmokos apimtimi. Kasacinio teismo vertinimu, įstatymu nustatyta darbuotojo teisė į išeitinę išmoką laikytina savarankiška darbuotojo teise, todėl jos neeliminuoja tai, kad, teismui pripažinus darbuotojo atleidimą pagal DK 129 straipsnį ar 136 straipsnio 1 dalies 6 punktą neteisėtu, tačiau nustačius, kad darbuotojas į pirmesnę darbą negali būti gražinamas dėl ekonominių, technologinių, organizacinių ar panašių priežasčių arba dėl to, kad jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos dirbti, įstatymas tokiam darbuotojui suteikia kitą, paralelinę, garantiją – vidutinio darbo užmokesčio už visą priverstinės pravaikštos laiką kompensavimą (DK 300 straipsnio 1 dalis). Vien ta aplinkybė, kad darbo sutartis laikoma nutraukta teismo sprendimu, nesudaro pagrindo šią teisę paneigti ar susiaurinti. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-415-969/2015